

IV ALDIA.– BARRIKUNTZA: AZKUE TA ARANA

RESURRECCION MARIA DE AZKUE (1864-1951)

ALDI BARRI BAT

Kontuan artu daiguzan gure elertiaren aldiak, idazle bakoitza non ezarri jakiteko.

Orain artean ikusi doguz 1) Idazki zarren aldia. 2) Iparaldeko lenengo liburu idazleak. 3) Larramendi'ren ondorengoak.

Orain gure elertiaren zati bi ikusiko doguz: Euskerearen barrialdia (Azkue ta Arana) eta 5) Batu-Berri eta Erribide'ren aldia.

Euskal idazle guztien artean goragarriena dogu Azkue. Ulertu-eziñeko gauzea da zenbat arlotan eta zelako lan aundia egin eban gure Azkue'k, Euskaltzaindiaren buru izateak emon eutson lana alde batera itzita.

Bere iztegia da naikoa lan, bizitza guztirako gizon batentzat.

Lekeitio'n jaio zan. Gaztetan sumatu eban eleiz-deia eta lenengo Gasteiz'en, gero Salamanka'n osotu ebazan ikasketak eta 1888n. urtean dogu abade. Andik iru urtera lortu eban teologian maisu edo dotore-mailla. Gero Kolumbia'n ikasi eban musikea.

Beronek atera eban Arana'tar Sabin'egaz batera gure euskerea beronen illobitiki.

Azkue'ren idaz-lanak iru arlotan banatuko doguz: 1) Euskalari. 2) Musikalari. 3) Idazle.

1.– Azkue euskalari:

1.1. Izkindia edo gramatika, 401 orrialde. 1.2: El euskera. 1.3: Diccionario español- francés (561 orrialde). 1.4. Prontuario. 1.5.: Diccionario de bolsillo. 1.6: Morfología vasca (930 orrialde). 1.7: Gipuzkoera osotua (184 orrialde).

2.– Azkue musikalari:

2.1: Euskerazko erezak. 2.2: Eleizarako erezak. 2.3: Zarzuelak (Vizkai'tik Bizkai'ra, Sasi-eskola, Aitaren bildur, Gainzaleko eiztaria, Eguzkia nora, eta abar). 2.4: Iru oratorio. 2.5: Ortzuri (opera). 2.6: Urlo (opera). 2.7: Cancionero vasco popular (12 ale).

3.– Azkue idazle:

3.1: Txirristadak (274 orrialde). 3.2: Bein beti (elezarrak). 3.3: Jesus'en biotzaren illea. 3.4: Ardi galdua (elebarria, gipuzkoeraz). 3.5: Itzaldiak. 3.6: Lamiñak Euskalerrian. 3.7: Euskalerriaren jakintza (lau liburu aundi). 3.8: Ipuñak (248 orrialde). 3.9: Ortzuri (elebarria argitaratu gabea). 3.10: Latsibi (au be elebarri argitaratu gabea) (Olazar'tar Martin'ek).

ARANA TA GOIRI'TAR SABIN (1865-1903)

Azkue'gaz batera dogu euskerearen barriztatzaille. Fonetika edo abotsak Azkue'gandik artu doguz (alabea, ez alabea=Sabin), baiña idazkerea edo ortografia Sabin'en da geiago, urrezko arau au onartuta: Abots bakoitxari ikur bat; "erre" gangarduna ta "ele" marraduna ipiñi ebazan berak, baiña idazkin eta irarkoletako arazokaitik orreine orde "rr" ta "ll" artu dira. Baiña ts,tz,tx onartzen ditu Sabin'ek, ez otera Azkue'k.

Sabin'ek idazkera edo ortografia Euskaltzaindiak onartu eban 1920n. urtean.

☆☆☆

Sabin Abando'n jaio zan, gaur Bilbao dan errian. Eta zortzi urtekoa zala Lapurdi'ko Getari'ra eroan eben eta an egin ebazan lenengo ikasketak.

Orduña'n eta Bartzelona'n ikasi ebazan filosofia, legegria ta elertia.

Ettxekoakandik ez eban euskerarik ikasi, euskaldun barria dogu, baiña ikasketa aldi orretan ikasi eban Van Eys'en Dictionnaire basque français'egaz eta Arturo Kampion'en "Cuatro dialectos del euskera" liburutik.

Euskal politika izan zan bere ardura nagusia eta 1887n. urtean, ama il jakonean, (aita lenago il jakon), Bilbao'ra etorri ziran bizi izaten.

Lan ikaragarria egin eban lumaz eta berbaz, aldizkariak eta egunerokoak sortzen eta zabaltzen, euskeraz eta gasteleraz. Sukarrieta'n il zan.

Borondate sendokoa zan eta adimenez oso argia.

Euskeran itzen jatorriak edo etimolojiak, gramatika eta eskola-liburuak ebazan maite, baita elederra ta musikea be.

Amabi idaz-lan dira ezagunenak eta oneitan ondoen aztertutako gaiak etimolojiak, gramatika eta politika-arazo guztiak, gaiñera ortografia, egutegia, eta aldizkariak, Olerkiak be egin ebazan. Bere lan guztiak ale aundi baten argitaratu dira Ekin'en Arjentiña'n.

Sabin'ek Larrazabal Baserrian (Begoña'n) egin eban itzaldiak gure edestia zati bitan banatzen dau

Batzuk endakeri-zalea (racista) dala diñoe baiña ori diñoenak "Santiago matamoros dabe zaindari eta urrilla-ren 12n. egunean "dia de la raza" ospatzen eben, arik eta Zakarias Bizkarra Gotzain euskaldunak lotsakizun ori kentzeko "día de la Hispanidad" izena emon arte.

OLAZAR'TAR MARTIN'EK